

Bjarki Skúvadal, ferðaleiðari undir Vestmannabjörgunum:

Vit verja fuglin

– Sjálvandi heilsa vit eini umhvörvisættlan fyrri ferðavinnuna vælkomnari. Vit taka tey fyrilit, at vit sigla spakuliga, motorarnir larma ikki og ongin sleppur at rópa, tí so órógv var tað fuglin, sigur Bjarki Skúvadal, sum eigur og rekur Barbaru og Urðardrang.

TURID KJØLBRO

Túrur undir Vestmannabjörgini er millum fremstu útferðarmál í Føroyum. Og onga staðni, heldur ikki í londunum uttan um okkum, kanst tú á sama hátt uppliva djúpar holur, smøl sund og drangar við ríkum og fjølbroyttum fuglalívi – og so tað steyrrætta bergið, sum fer næstan 700 metrar beint upp í loft, alt á einum stað.

Í blaðnum í gjár skrivaðu vit um eina umhvörvisættlan, sum er í umbúnað fyrri ferðavinnuna í Føroyum. Tað er Durita Brattaberg, landbúnaðarkandidatur í umhvörvisumsiting, ið hevur fingið uppgávuna frá Ferðaráð Føroya at gera hesa ætlanina, og í tliggur, at tey, sum reka ferðavinnu greitt fáa at vita, hvørji fyrirlit skulu takast við altítt til náttúru og umhvørvi.

Í samrøðuni við Duritu Brattaberg segði hon millum annað, at eingin hyggur at, um ferðavinnan hevur árin á náttúruna, at ongar kanningar eru gjørdar av, hvussu tað ávirkar, at bátar sigla undir t.d. Vestmannabjörgini, og at tað er nærliggjandi at hugsa, at ferðslan við ferðafólki tætt undir björgini við motorbátum

hevur árin á fuglalívið.

Taka fyrilit

Bjarki Skúvadal er ein teirra, ið siglir við ferðafólki undir Vestmannabjörgini og tað hevur hann gjørt í nógv ár. Hvat sigur hann til tað, ið Durita Brattaberg førir fram.

– Sjálvandi heilsa vit eini umhvörvisættlan fyrri ferðavinnuna vælkomnari. Vit taka tey fyrilit, at vit sigla spakuliga framvið, motorarnir larma ikki nógv, teir eru væl ljóðdoydir, og á hvørjum túri fáa fólk at vita, at tey ikki mugu órógva fuglin við til dømis at rópa. Vit sigla so tætt vit sleppa, uml. ein favn frá og tað órógv var ikki fuglin, tí hann er langt uppi í fjøgunum. Hellufuglurin, sum ikki hevur ungar, krýpur uppá helluna í góðum veðri og so stendur hann heilt niðri við sjóvarmálan. Men vit vita akkurat, hvar hann situr, og tí fara vit eitt sindur burtur frá, so vit ikki styggja hann burtur, sigur Bjarki Skúvadal.

– Tað er stórur munur á, hvussu tað er nú og hvussu tað var fyrr undir Vestmannabjörgunum. Fyrr róku teir fugl upp á land, tóku hellufugl við stong,

onkur fór upp í røkurnar og drangarnar at taka fugl. Tað hendi seg, at menn skutu upp í björgini. Tann besta dagin menn vita um, fingur teir 5000 fuglar í rakstri. Tí hevði ferðslan undir björgini so ógíluga stóra ávirkan á fuglin fyrr. Alt hetta verður ikki gjørt nú, fuglurin fær fullkomnan frið.

Vit gera einki uttan at vit sigla undir björgini og fuglurin rører seg ikki hóast vit koma.

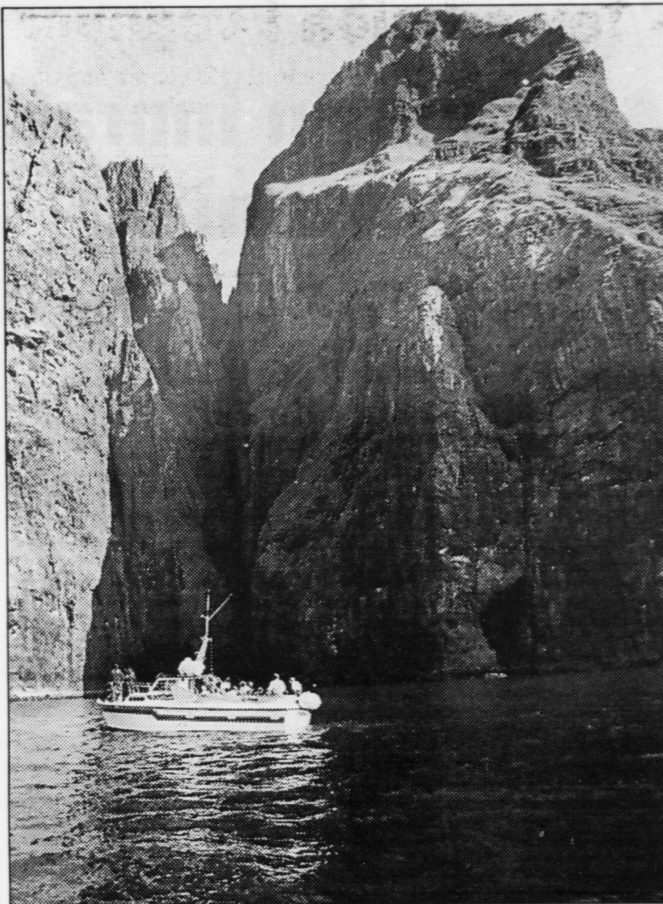
Meiri av fugli

Tað hevur altíð verið silgt undir Vestmannabjörgini við ferðafólki. Bjarki Skúvadal byrjaði í 1975, Palli Lamhauge byrjaði nakað seinni og Friðrikur Bláhamar hevði siglt eitt sindur frammanundan, men ikki uppá sama máta sum nú.

– Tað er meiri av fugli nú enn tað hevur verið. Fuglurin fór at minka 20-30 ár, áðrenn tann skipaða ferðamannasiglingin byrjaði, sigur Bjarki Skúvadal.

Hvør orsök er til, at fuglurin hevur verið í so stórum minking síðstu 50 árin sigur Bjarki Skúvadal.

– Fuglurin hevur fingið ov lítið at eta. Samstundis er talan um eina ringrás

mynd: Gunnar Skúvadal

uppá 50 ár við toppi og felli. Fyri 50 árum síðani var ógvuliga nógv til av fugli, nú eru vit í aldudalimum, men vit siggja, at talið veksur aftur. Í ár er í hvussu væl meiri enn tað hevur verið, sigur Bjarki Skúvadal.

Ferðamannasiglingin undir Vestmannabjörgini hevur tiskil onga ávirkan á fuglameingið?

– Nei, heldur tvørturímóti. Vit verja fuglin. Ongin torir at taka fugl og gera honum ónáðir, tí teir vita,

at vit sigla fleiri ferðir um dagin, sigur Bjarki Skúvadal.

Smápartafelagið Skúvadal eigur og rekur tveir bátar, Barbaru og Urðardrang. Siglt verður fyra ferðir um dagin.

Heilsuhagtøl frá NOMESKO:

Barnakonurnar gerast eldri

Tað er vanligari í Føroyum enn í hinum Norðurlondunum, at kvinnur í aldrinum 35-44 ár seta børn í verðina.

Í árunum 1986 til 1990 vórðu 860 børn fødd um árið, og í árunum 1991-1995 vórðu 753 børn um árið. Savnsmynd.

TURID KJØLBRO

Í mun til fólkatálið verða fleiri børn fødd í Føroyum, Grønlandi og Íslandi enn í hinum Norðurlondunum. Í

Danmark, Finnlandi, Norregi og Svøríki eru burðartölina á nøkulunda sama stigi, men í Svøríki eru talið minkað munandi síðani 1991. Eisini í Finnlandi og

Íslandi er talan um eina minking í burðartalinum, um enn hon langt og frá er so stór sum í Svøríki.

Hetta stendur í „Helsestatistik for de nordiske

lande 1996“, ið nú er útomin. Utgevari er norðurlandska nevndin fyrri heilsuhagfrøði, NOMESKO, ið er ein serkøn nevnd undir Norðurlandska Ráðharráðnum. Nevndin hevur síðani hon varð sett, stóðugt almennakunnigjort úrslitini av arbeiði sínum, lutvis sum serprent viðvíkjandi eitt nú felags norðurlandskum flokkingum á læknafrøðiliga økinum og lutvis við norðurlandsku heilsuhagfrøðunum, sum síðani 1980 eru útomin undir heitinum „Helsestatistik for de nordiske lande“. Hetta er á setta sinni at Føroyar eru umboðaðar í ritstjórnini fyrri bókinna, og føroyska umboðið er Høgni Debes Joen-

sen, landslæknir.

Deyðstítleikin fallandi

Tað sum serkennir øll Norðurlondini er, at talið á deydøddum er lágt í mun til aðrar partar í heiminum. Grønland hevur hægsta deydøstítleikan, Føroyar næsthægsta og hini Norðurlondini koma teimum í hølnum.

Deyðstítleikin fyrsta livi-árid er hægstur í Grønlandi, meðan Føroyar hesum viðvíkjandi liggja á nøkulunda sama stigi sum hini Norðurlondini. Ísland og Áland hava lægsta deydøstítleikan. Deyðstítleikin fyrsta livi-árid er fallandi yvirhøvur.

Burðartalið minkar

Ikki óvæntað er burðartítleikin í Føroyum sambært hagtølunum minkandi - her skulu vit minnast til, at nýggjastu töluni fyri Føroyar eru frá 1995. Fyrst í niti-árunum varð mangan ávarð ímóti gongdini, sum visti, at helt hópflytingin úr Føroyum í onnur lond fram, fór talið á kvinnum í burðardýggum aldri at

minka so mikið, at nógvar færri børn fóru at verða sett í verðina. Og í nýggju hagtølunum er sjón fyrri søgn. Í árunum 1986 til 1990 vórðu 860 børn fødd um árið, og í árunum 1991-1995 vórðu 753 børn um árið.

Tað eru kvinnurnar í aldrinum 25-29 ár, sum eiga tey flestu børnini, og tað er galdandi fyrri øll Norðurlondini uttan Grønland, har tær yngru kvinnurnar í aldrinum 20-24 føða tey flestu børnini. Eisini aldursbólkurin, sum er yngri, nevnliga 15-19 ár er væl við í Grønlandi, - tað er lutfalsliga nógv vanligari í Grønlandi í mun til hini Norðurlondini, at so ung konufólk eiga børn.

Í hinum endanum, í aldursbólkinum 35-44 ár, eiga Føroyar størstu umboðanini av kvinnum sum eiga børn næst eftir Grønlandi, - hóast burðartalið er minkandi, eru tað fleiri „eldri“ barnakonur í Føroyum í mun til hini Norðurlondini.